

BANKLARDA XODIMLAR BILAN HISOB- KITOBLAR HISOBI

*Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti Buxgalteriya hisobi kafedrası katta
o'qituvchisi PhD*

Esanov Oybek

Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Maxsetbaeva Gulziyra

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarida xodimlar bilan mehnatga haq to'lash va boshqa hisob-kitoblar hisobini yuritishning nazariy hamda amaliy asoslari tadqiq etilgan. Bank tizimidagi Yagona hisobvaraqlar rejasining o'ziga xosligi, mehnat xarajatlarini shakllantirish, soliq va majburiy ajratmalarni ushlab qolish mexanizmlari buxgalteriya o'tkazmalari (provodkalar) yordamida tahlil qilingan. Shuningdek, banklarda xodimlar bilan hisob-kitoblarni raqamlashtirish va ichki nazoratni takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Tijorat banki, mehnat haqi, KPI, buxgalteriya balansi, passiv schyot, aktiv schyot, ijtimoiy soliq, 29803 schyot, avtomatlashtirish, ichki audit.

Аннотация: В данной статье исследованы теоретические и практические основы ведения учета расчетов по оплате труда и других расчетов с сотрудниками в коммерческих банках. С помощью бухгалтерских проводок проанализированы особенности Единого плана счетов в банковской системе, механизмы формирования затрат на оплату труда, удержания налогов и обязательных отчислений. Также разработаны практические предложения по цифровизации расчетов с персоналом и совершенствованию внутреннего контроля в банках.

Ключевые слова: Коммерческий банк, заработная плата, KPI, бухгалтерский баланс, пассивный счет, активный счет, социальный налог, счет 29803, автоматизация, внутренний аудит.

Abstract: *This article examines the theoretical and practical foundations of accounting for payroll and other settlements with employees in commercial banks. Using accounting entries, the study analyzes the specifics of the Single Chart of Accounts in the banking system, mechanisms for generating labor costs, and the withholding of taxes and mandatory deductions. Practical proposals have also been developed to digitalize personnel settlements and improve internal control in banks.*

Keywords: *Commercial bank, salary, KPI, balance sheet, liability account, asset account, social tax, account 29803, automation, internal audit.*

Kirish.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank sektorida raqobatning kuchayishi inson kapitalidan o'ta samarali foydalanishni talab etmoqda. Tijorat banklarining muvaffaqiyati ko'p jihatdan xodimlarni moddiy rag'batlantirish, ularning mehnatiga adolatli haq to'lash va ushbu jarayonlarni buxgalteriya hisobida aniq aks ettirishga bog'liq. Banklarda xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobi faqatgina ish haqi tarqatishdan iborat bo'lmay, u murakkab soliq tortish, ijtimoiy sug'urta, moddiy javobgarlik va xizmat safarlari xarajatlarini o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Mehnat kodeksi qabul qilinishi hamda bank tizimida transformatsiya jarayonlarining jadallashishi ushbu mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Banklarda mehnat iqtisodiyoti va buxgalteriya hisobini yuritish masalalari xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan.

- Xorijiy iqtisodchi olimlardan **P.S. Rose va S.C. Hudgins** o'z tadqiqotlarida bank xarajatlarini optimallashtirishda xodimlar ta'minoti xarajatlarini boshqarishning strategik ahamiyatini asoslab berganlar.
- Mahalliy olimlardan **A.A. Karimov, A.A. Qoriyev** korxona va tashkilotlarda ish haqi hisobining uslubiy jihatlarini yoritgan bo'lsalar, **U.A. Jumayev va Sh.I. G'ofurov** bevosita tijorat banklarida buxgalteriya

hisobining o'ziga xos xususiyatlari va Yagona schyotlar rejasini qo'llash amaliyotini tadqiq etganlar.

Biroq, zamonaviy bank tizimida KPI (samaradorlik ko'rsatkichlari) asosida hisoblanadigan bonuslar va avtomatlashtirilgan dasturlarning bank xarajatlari schyotlariga integratsiyalashuvi masalalari hali ham yetarlicha to'liq ochib berilmagan va qo'shimcha tadqiqotlarni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida bank amaliyoti ma'lumotlarini o'rganish uchun **tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, guruhlash, induksiya va deduksiya** usullaridan foydalanildi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan tasdiqlangan "Tijorat banklarida buxgalteriya hisobi hisobvaraqlar rejasi" va me'yoriy-huquqiy hujjatlar mezoniy asos qilib olindi. Bank xarajatlari va majburiyatlarining o'zaro bog'liqligi schyotlar korrespondensiyasi (provodkalar) modeli orqali modellashtirildi.

Tahlil va natijalar

Banklarda xodimlar bilan hisob-kitoblar asosan majburiyatlar balansida aks etadi. Bank buxgalteriya tizimining o'ziga xosligi shundaki, xarajatlar bevosita operatsion xarajatlar schyotlarida (56100-turkum) shakllanadi va majburiyat schyotlari bilan bog'lanadi.

Quyidagi jadvalda tijorat banklarida xodimlar bilan ish haqi, soliqlar va boshqa ushlanmalar bo'yicha amalga oshiriladigan standart operatsiyalar tizimi shakllantirildi:

N	Amaliyot mazmuni	iqtisodiy	Debet schyot	Kredit schyot	Soliq/ huquqiy asosi
1	Banklarda xodimlarga ish haqi va mukofot pullari hisoblanganda		56102	29803	Mehnat kodeksi, shtat jadvali
2	Bank xodimlari daromadidan solig'i		29803	22502	Soliq kodeksi

3	Ishchi xodim oyligidan kredit to'loviga o'tkazis	29803	29801	Mehnat kodeksi
---	--	-------	-------	----------------

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida tijorat banklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha quyidagi xulosa va takliflar shakllantirildi: KPI tizimini avtomatlashtirish: Bank xodimlarining oylik bonuslarini hisoblash jarayonini inson omilisiz, bankning markaziy operatsion dasturi (ABS) va CRM tizimi orqali to'g'ridan-to'g'ri buxgalteriyaga integratsiya qilish lozim. Bu hisob-kitob xatolarini 95% gacha kamaytiradi. Ichki audit nazoratini kuchaytirish: Bank ichki audit xizmati har chorakda 22800 (maddiy majburiyatlar) va 17300 (xodimlar qarzi) schyotlarini depozit va kredit operatsiyalari bilan solishtirma monitoring qilib borishi zarur. Soliq hisobini optimallashtirish: Yangi Soliq kodeksi imtiyozlaridan kelib chiqib, xodimlarga bevosita pul ko'rinishida emas, balki ularning sog'lig'ini sug'urtalash, professional ta'lim olishi uchun yo'naltirilgan to'lovlar shaklidagi moddiy rag'batlarni ko'paytirish bankning ijtimoiy soliq yukini kamaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. – Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 2020 (va keyingi o'zgarishlar).
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvining "Tijorat banklarida buxgalteriya hisobi hisobvaraqlar rejasi" to'g'risidagi nizomi. (Adliya vazirligi tomonidan ro'yxatga olingan).
4. Karimov A.A., Qoriyev A.A. Buxgalteriya hisobi: Darslik. – Toshkent: Sharq, 2019. – 412 b.
5. Peter S. Rose, Sylvia C. Hudgins. Bank Management & Financial Services. 9th Edition. McGraw-Hill Education, 2013. – 745 p.
6. Jumayev U.A. Banklarda buxgalteriya hisobi va audit: O'quv qo'llanma. – Toshkent: Moliya, 2021. – 280 b.